

kelijk, dat zij het niet met hem eens is, doch ook zijn meening ter wille van de onpartijdigheid aan het woord wenschte te laten.

Nieuwe drogredenen worden echter niet aangevoerd, het eenige merkwaardige is eigenlijk, dat nog in onzen, in dezen tijd dezelfde verschaalde argumenten worden voor den dag gehaald, die reeds sedert een kwart eeuw door feiten en rede zijn weerlegd. Bijv., dat de wet eigenlijk geen uitzondering maakt voor den abortus op geneeskundige gronden, en dat toch een arts, die zulk een abortus teweegbrengt, het hoogste aanzien geniet. Zooveel te meer een arts, die sociale afdrijving verricht, indien de wet hem ter zijde zou staan:

Dan beweert KRONHEIM, dat degeen, die „sociale nood” als verscherping van een op zich zelf niet voldoende geneeskundige indicatie erkent, inconsequent is. Maar bij iedere geneeskundige indicatie werken maatschappelijke indicaties mede. De behandeling van een ongeval zal bij den een gericht moeten zijn op spoedig herstel van het arbeidsvermogen, bij den ander op volmaakt herstel van den lichaamsvorm. Als de maatschappelijke omstandigheden het in een bepaald geval onmogelijk maken de maatregelen uit te voeren, die voor een goeden afloop van de zwangerschap noodig zijn, en daardoor het leven der vrouw gevaar zou loopen, zou een gemengd geneeskundig-sociale indicatie ontstaan. Dit zal wel een groote uitzondering blijven.

Verder doet nog dienst de qualiteit, waarop het meer aankomt dan de quantiteit, alsof men vooruit de qualiteit kent van het kind, dat men doet verdwijnen, en niet veeleer te klagen heeft over de qualiteit der hedendaagsche eenlingen. Ook nog, dat de vrouw, die niet door een arts wordt geholpen, naar een gevaarlijken leek-afdrijver gaat. Hierbij wordt vergeten, dat een ernstig arts nog wel eens een vrouw kan terughouden van haar misdaad; dat ook in de handen van den arts de afdrijving gevaarlijk is, en ten slotte, dat ook, zonder dat de wet het verbiedt, de meeste, en niet de slechtste artsen de afdrijving zouden weigeren, als voor den geneesheer ongeoorloofd. Als wij de menschen niet op hun verzoek aan morphine helpen, en zij onze waarschuwingen in den wind slaan, gaan zij naar kwakzalvers en drogisten. Daarom moesten wij zeker maar met het spuitje aan de deur staan, voor iederen voorbijganger!

Eindelijk worden ons nog de verkrachte vrouw, de vrouw die „oft genug” zelfmoord pleegt als haar wensch tot afdrijving niet vervuld wordt en de met zekerheid (???) ontaarde spruit van twee ontaarde ouders voor de oogen gedraaid. Deze spooksels heeft KRONHEIM zelf waarschijnlijk nooit gezien. Laat ieder zijn geheugen maar eens nagaan, wat betreft de vrouwen, die hem tot afdrijving wenschten te bewegen. Men zal de bedreiging met zelfmoord of de bewering van verkrachting toch niet als geneeskundige indicatie of als conscientie-stopper gaan uitroepen!

„Dem Elend steuern, nicht es vergrössern — das ist wahre ärztliche Ethik!” is KRONHEIM 's laatste woord, en tevens zijn eerste ware woord.

De zedelijke ellende, waarin een vrouw verkeert, die haar lijfsvrucht wil vermoorden, en waarin zij nog dieper zinkt, als haar wensch vervuld wordt, *die* moet men niet vergrooten door haar medeplichtige te worden.

PINKHOF.

INGEZONDEN.

EEN MIDDEL TEGEN HIKZIEKTE.

In het *Nederl. Tijdschrift voor Geneeskunde*, 23 April 1921, beveelt BAIS als middel tegen epidemischen hik het pilocarpine aan, op voorwaarde, dat de patiënten het sterk zweeten en de overdadige speekselafscheiding op den koop toe nemen. In een voordracht, den 15den Februari 1920 gehouden door ARNOLD NETTER voor de artsen in het Saargebied in verband met de vele gevallen van encephalitis lethargica, die toen voorkwamen te Saarbrücken, Sulzbach en Neunkirchen (*la Presse médicale* 7 April 1920), beveelt genoemde Fransche arts als behandeling

van de zoogenaamde slaapziekte o. m. aan de folia jaborandi of het daarin bevatte pilocarpine. De toediening hiervan geeft flinken speekselvloed en met het speeksel zou het virus het lichaam verlaten. Die speekselafscheiding zou dus heilzaam zijn. NETTER kwam tot deze behandelingswijze op grond van de volgende overwegingen :

Bij vele gevallen van encephalitis lethargica vond hij een duidelijke zwelling der parotiden, bij een nog grooter aantal overvloedigen speekselvloed. Nu vond hij bij de hondsdolheid, met haar dikwijls virulent speeksel, ook vaak gezwollen speekselklieren. Bij parotitis is deze zwelling het hoofdverschijnsel der ziekte. Bij de poliomyelitis is het virus aangetoond kunnen worden in het product der speekselklieren. Bij de drie laatstgenoemde ziekten vertoont het virus een bijzondere affiniteit voor de cellen der nerveuse centra. Ook bij de encephalitis lethargica is dezelfde affiniteit op te merken. Deze vier ziekten zijn dus in dit opzicht naverwant. Bij de hondsdolheid vindt men het virus niet alleen in het ruggemerg en in de intervertebraal gangliën, maar ook, zooals MANOUELIAN aantoonde, in de zenuwcellen der speekselklieren. Hetzelfde geldt voor de poliomyelitis. Zoo zou verklaard zijn het aangetast zijn der speekselklieren bij al deze ziekten, met haar specifieke affiniteit voor de zenuwcentra, ook bij de parotitis, hoewel hierbij geen speekselvloed bestaat.

Zet men nu de speekselafscheiding aan, dan krijgt het virus gelegenheid langs dezen weg het lichaam te verlaten, iets dergelijks als de kwikbehandeling bij lues en de door haar veroorzaakte vermeerderde speekselvloed.

Het bovenstaande zou kunnen verklaren, waarom pilocarpine een uitmuntend middel is bij de epidemische hikziekte, doch duister blijft dan nog altijd, waarom het alkaloïde uit de folia jaborandi door prof. PEL moest worden aanbevolen als „specificum” tegen den hik, want als ik mij nog goed herinner uit den studententijd, bestaan er nog andere oorzaken voor hik, dan alleen encephalitis.

Nieuwpoort (Z. H.), 24 April 1921.

H. SCHOLS.

DE ARTSENCURSUS IN ZEELAND.

Naar aanleiding van het antwoord van collega SCHAGEN VAN SOELEN, wilde ik nog gaarne het volgende mededeelen. Daar ik mijn praktijk moeilijk een week door naburige collega's kan laten waarnemen, moest ik, om den cursus te kunnen volgen, mij tijdig van een plaatsvervanger voorzien. Daarom vroeg ik eerst inlichtingen aan collega SCHAGEN VAN SOELEN. Op dit schrijven antwoordde zij mij — van roosters wist ik niets af —, dat mij een rooster zou toegezonden worden, echter niet, dat mijn schrijven om aan den cursus te kunnen deelnemen, te vaag dit verlangen kenbaar maakte. Ik hoorde niets meer, alleen uit de courant vernam ik, dat de cursus begonnen was. Ik vroeg daarop aan collega SCHAGEN VAN SOELEN, wat de reden was, dat ik geen rooster had ontvangen, waarop zij mij mededeelde: „Het spijt mij zeer, dat gij geen rooster hebt ontvangen. Dat berust dan op een misverstand. Met collega DE KONING te Vlissingen was ik n.l. overeengekomen, dat ik hem een aantal roosters zou toezenden ter verspreiding in Zeeland. Dit heb ik ook gedaan. De collegae op Tholen en Schouwen schijnen echter geen roosters te hebben ontvangen, wat wel jammer is enz.” Had collega SCHAGEN VAN SOELEN mij als reden, dat ik niet aan den cursus kon deelnemen, terstond opgegeven, wat zij vandaag mededeelde op mijn ingezonden stuk, dan had dit ingezonden stuk achterwege kunnen blijven. Ik houd echter vol, dat het een kleine moeite was geweest, mij even te melden, dat ik niet aan den cursus kon deelnemen; de twee verschillende antwoorden zijn voor mij een bewijs, dat er toch iets aan de voorbereiding heeft gehaperd. Ik hoop en vertrouw den volgenden keer beter.

Brouwershaven. 30 April 1921.

W. H. ITTMANN.